

לדור ולדורות

מרכז מורשת הרב נסים

הראשון לציון הרב הראשי לישראל

רחוב ז'בוטינסקי 44 ירושלים

טלפקס - 58-002-491-7, 02-5637524

חודש אב - תשע"ז

- מנשר על הכותל המערבי
- שבע הפטרות הנחמה
- נאום בפתחת בית הדין הגדול שעבר ליד הר הבית בעיר העתיקה

ילדי ישראל ונקבצי הגלויות לא ראו מעולם את הכותל המערבי *

ערב ט' באב תשכ"ו

קריאה לעם להעלות על ראש שמחתנו ומאויינו את הכותל המערבי וירושלים העתיקה, ופנייה אל היחיד והצבור לרחוש אהבה וכבוד הדדי ולהרחיק כל רגשי שנאה מתוכנו – כלולות במנשר שפרסם הראשון לציון הרב הראשי לישראל, הרב יצחק נסים, לרגל יום האבל הלאומי – תשעה באב.

"יצאו שמונה עשרה שנה למן היום שסגרה עלינו החומה, ועדיין אין אנו יכולים לעלות ולראות בעיר קודשנו, ירושלים העתיקה, משוש כל הארץ. מעולם לא חדלה רגל יהודי מירושלים, ואף לאחר חורבן המקדש לא היה זמן שלא עלינו לכותל המערבי, שריד מחמדנו, לקונן על החורבן, למצוא נוחם בחשכת הגלות ולאמץ את רוח העם" – נאמר במנשר.

"ילדי ישראל ונקבצי הגלויות לא זכו עדיין לראות את המקום הקדוש הזה, ולהיות מושפעים מהוד הקדומים ומן השכינה שלא זזה ממנו" – הטעים הרב הראשי. "מחויבים אנו להעלות את ירושלים על ראש שמחתנו ומאויינו, לזכור תמיד את פארנו שנלקח, ולהתפלל שנוכל לשוב לעלות וליראות". בהמשך דבריו עמד הרב הראשי על גורמי החורבן ופנה לעם, לכל יחיד ולראשי הצבור: "ללמוד מלקח החורבן, כדי שנהיה ראויים לזכות בבנין ירושלים וארצנו, בנין עדי עד". "אני מקווה, הוסיף הרב, כי לא ירחק היום, ובעזרת השם נשוב לכותל המערבי ונעלה וניראה".

הרב הראשי סיים את מנשרו בפסוק: "על חומתיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו, המזכירים את ה' אל דמי לכם. ואל תתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהלה בארץ" (ישעיה סב, ו-ז).

* זהו המנשר האחרון מן המנשרים שהוציא הראשון לציון, מאז בחירתו, מדי שנה ערב תשעה באב, על שנמנע מאתנו לעלות ולהתפלל בכותל המערבי שריד מחמדנו. והנה במנשר זה משנת תשכ"ו (1966), שהוא האחרון לפני ששחררה ירושלים בשנת התשכ"ז והוחזרה העטרה לידינו, ציין הרב זצ"ל כי לא ירחק היום ובע"ה נשוב להתפלל בכותל המערבי, ציפיה שהתגשמה במלחמת ששת הימים אחרי פחות משנה אחת.

לדור ולדורות: בקומה זקופה, עמ' טז-יז

שבע הפטרות הנחמה

קמעא-קמעא

כל הפטרות הנחמה לקוחות מספר ישעיהו, ועל כן, היינו מצפים כי סדר קריאת ההפטרות יהיה מקביל לסדר הבאתם בנביא, אך הדבר אינו כך! למשל, אף שפרשת "ראה" קודמת בתורה לפרשת "כי תצא", הרי שהפטרות (ישעיהו נד, יא-נה, ה) מובאת בנביא אחר הפטרות של פרשת "כי תצא" (שם נד, א-ג). כלומר, סדר ההפטרות אינו מקרי, על פי סדרן בנביא, אלא מכוון למטרה מסוימת.

ב"מחזור ויטרי" (סימן רסב) מובא הסבר לסדר הנחמה: **"כדרך המנחמים, לנחם מעט-מעט"**. רצף ההפטרות נקבע באופן עקרוני, כך שהן הולכות ומנחמות אותנו קמעא-קמעא, בהדרגה, ולא בבת אחת, והטעם לכך: **"שהאומר לנחם יותר מדי – דומה כמי שאומר למחזר על הפתחים: "למחר אתה מלך", שאינו מאמין" (שם).**

אדם הנמצא בצרה גדולה מאוד אינו מסוגל לקבל נחמה הנראית לו רחוקה ממצבו בצורה קיצונית מדי. צריך להציב לפניו נחמה מצומצמת בתחילה, כך שיוכל לקבלה, ומשם להמשיך ולהגדיל את הנחמה.

הקדוש ברוך הוא, הנביאים וישראל

רבי דוד אבודרהם (אבודרהם, סדר הפרשיות וההפטרות) מבאר את סדר ההפטרות, כשיחה בין הקדוש ברוך הוא, הנביאים וכנסת ישראל:

בשבת הראשונה אומר הקדוש ברוך הוא לנביאים: **לכו נחמו את ישראל: "נחמו נחמו עמי, יאמר א-לוהיכם"** (ישעיהו מ, א).

על כך משיבה כנסת ישראל **בשבת השנייה: "ותאמר ציון: עזבני ד', וד' שכחני!"** (שם מט, יד). אחרי אלפיים שנות גלות נוראה – גזרות ורדיפות, שחיטות, פוגרומים ונהרי נחלי דם – כנסת ישראל חשה עזובה ואיננה מאמינה שאכן זוהי נחמה אמיתית, על כן היא ממאנת להנחם.

חוזרים הנביאים **בשבת השלישית** ואומרים לקדוש ברוך הוא: **"ענייה סערה לא נחמה!"** (שם נד, יא) – כנסת ישראל איננה מתנחמת, ניסינו לנחמה, אך ללא הועיל!

מגיע, **בשבת הרביעית**, הקדוש ברוך הוא, בכבודו ועצמו, ופונה לישראל: **"אנכי אנכי הוא מנחמכם"** (שם נא, יב) – זוהי נחמה אמיתית! אני הוא זה שמנחם אתכם, הגיעה עת הנחמה!

בשבת החמישית מוסיף הקדוש ברוך הוא, ואומר: **"רני עקרה"** (שם נד, א) – הוא מעורר את ישראל לשמח.

בשבת השישית מדגיש הקדוש ברוך הוא: **"קומי אורי כי בא אורך, וכבוד ד' עליך זרח"** (שם ס, א).

ואז, **בשבת השביעית**, משיבה, סוף-סוף, כנסת ישראל ואומרת: אם כך, ריבוננו של עולם, אם אתה באמת מנחם אותנו – **"שוש אשיש בד', תגל נפשי בא-לוהי, כי הלבישני בגדי ישע..."** (שם סא, י).

אם כנסת ישראל מאמינה ש"אנכי אנכי הוא מנחמכם" היא מתנחמת, אפילו תהיה הנחמה איטית ורצופה בעיכובים, קשיים וסיבוכים. כאשר מודעים לכך ש"אנכי אנכי הוא מנחמכם" – שמחים בנחמה, על כל קשייה וסיבוכיה, מתוך בטחון שהנחמה בוודאי תושלם – אין בכך ספק כלל וכלל!

רבותינו קבעו את שבע הפטרות הנחמה, כדי שבשבעות אלו נזדהה עם נחמת ירושלים ונתרומם להיפגש איתה. כנסת ישראל שבכל הדורות, גם בגלויות הקשות ביותר, גם במצבים הנוראים ביותר, התרוממה בשבעות אלו להיפגש עם נחמת ירושלים, הוודאית, שאין ודאי ממנה, שכן, זוהי נחמה א-לוהית: **"אנכי אנכי הוא מנחמכם"**, ומתוך כך: **"שוש אשיש בד', תגל נפשי בא-לוהי, כי הלבישני בגדי ישע"**.

דורנו החל להיפגש באופן מעשי עם נחמת ירושלים. לא רק עם נחמת ירושלים המובטחת העתידית, אלא עם נחמת ירושלים המציאותית שמתגשמת למעשה. דברי הנביאים התקיימו, מתקיימים, ויתקיימו בשלמותם, בכך אין שום ספק – **"כי לא יפל מדבר ד' ארצה"** (מלכים ב, י, י).

הרב חיים דרוקמן, לזמן הזה: מנחם אב, עמ' 54-56

"ואשיבה שפטיך כבראשונה"

נאום בפתיחת בית הדין הגדול ליד הר הבית בעיר העתיקה

ערב תשעה באב תשכ"ז (1967)

עומדות רגלינו בשערי הר-הבית. בית הדין הגדול – שהוא בבואה דבבואה של הסנהדרין, אשר היתה בלשכת הגזית, סמוך למקום הזה – חונך היום את העברתו למקום המקודש, נשקף לכותל הדרומי של הר-הבית ומחובר לכותל המערבי שלא זזה מהם שכינה. מבקשים אנו בזה, ששכינת המקום תשרה על דייני ישראל שיוורו דין לאמיתו וישפטו משפט צדק, ולהכין לבבנו לקראת היום שבו יקוים חזון הנביא ישעיה שהפטרנו בשבת האחרונה: "ואשיבה שפטיך כבראשנה ויעציק כבתחלה, אחרי-כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה. ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" (ישעיה א, כו-כז).

אין דבר המרטיט לב כל יהודי יותר ממניין השנים לחורבן הבית בליל תשעה באב. נהגו ישראל לכבות האורות ולבכות תמרורים, כי חורבן הבית מסמל את החשכה הגדולה שירדה על ישראל ועל העולם כולו בחורבנו. אותה שעה אנו אומרים: "אוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם. כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו." ואחינו בני תימן מוסיפים: "ולא נקח נחמה עד יבנה בית זבולנו ואל גבול ארצנו יחזירנו."

מסרנו את נפשנו, וכאילו כל הדורות שעברו והדורות שעתידים לבוא מסרו נפשם עמנו כדי לנתק מוסרות עיר הקודש. ונתקיימו דברי הנביא ירמיהו: "כי כה אמר ה' קול חרדה שמענו, פחד ואין שלום... הוי כי גדול היום ההוא מאין כמוהו, ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע. והיה ביום ההוא נאם ה' צבאות אשבר עלו מעל צוארך ומוסרותיך אנתק, ולא יעבדו בו עוד זרים... ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים, ושב יעקב ושקט ושאן ואין מחריד" (ירמיהו ל, ה-י).

מן השמים נלחמו לנו וזכינו. הר-הבית בידינו ולא בידינו. הוא שוב בתחום ישראל אבל מנגד אנו רואים את ההר ואליו לא נבוא. ולא שאין אנו יכולים לעשות זאת, אלא אנו מונעים עצמנו מכך ומדירים רגלינו מן המקום המקודש ביותר. ואותם אשר זכינו בזכותם ושלא שבו מן המלחמה ושדמם נשפך על ירושלים ושאר ערי הקודש, יהא אפרם צבור ומונח לפני ה' כאילו נעקדו על גבי המזבח. בית המקדש הוא שולחנו של אבינו שבשמים וציון בית חיינו היא הטרקלין. נכנסנו לטרקלין, הגענו לשולחן אבל אין אנו מתראים לפניו. עשינו כל אשר ניתן לעשות בידי אדם. עתה נותר דבר זה אשר אין הוא אלא בידי שמים. שכך מקובלנו מרבתינו: "בית שלישי הקדוש ברוך הוא בעצמו ובכבודו בונהו" (רש"י סוכה מא, א). ואין צער גדול מזה שבנים שגלו מעל שולחן אביהם, הגיעו אליו, רואים אותו, אך לא באים אליו. עתה, אחרי ימי הנצחון, גדולה הרגשת הצער, כי היא יותר מוחשית ויותר גלויה. ריבונו של עולם, עשינו כל שמוטל עלינו, עשה אתה את אשר הבטחתנו. אין הנצחון שלם בשחרורה של הארץ, אלא בקיבוץ בניה לתוכה וביישוב שממותיה. סללנו הדרך לאחינו שבגולה ועתה השערים פתוחים בפניהם. בל ידחו לנו את הגאולה. כתב הרמב"ן (בספר המצוות, מצווה ד): "נצטוינו לרשת הארץ אשר נתן האל יתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב, ולא נעזבה בידי זולתנו מן האומות או לשממה, והוא אומרו להם: 'והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה והתנחלתם את הארץ אשר נשבעתי לאבותיכם.' ופרט אותה להם במצוה הזו כולה

בגבוליה ומיצריה. " ולהלן אומר הרמב"ן: "הארץ לא נניח אותה בידם ולא ביד זולתם מן האומות בדור מן הדורות. " אנו חשים שאנו קרובים ליום שבו יתקיימו דברי ה' ביד זכריה נביאו, אשר מצבתו לנגד עינינו בשיפולי הר הזיתים נוכח הר הבית: "כה אמר ה' צבאות: צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמעדים טובים, והאמת והשלום אהבו" (זכריה ח, יט). האמת והשלום שנתגלו בנשגבות רוממותם בששת ימי המעשה ולפניהם, שבהם נתרוממנו מכל הימים ונתקדשנו מכל המעשים ויצאנו למלחמת השלום, הם אשר גרמו לנצחון הגדול. אם נתמיד באותה הדרך, אנו מובטחים מפי ה' ביד נביאו, שימי האבל יהפכו לששון ולשמחה. אמן כן יאמר ה' בימינו בקרוב.

לדור ולדורות: מאמרים ונאומים, עמ' שמג-שמד

מרכז מורשת הרב נסים
הראשון לציון הרב הראשי לישראל
ירושלים

במלאת שלושים ושש שנה
להסתלקותו של הראשון לציון,
הרב הראשי לישראל

הרב יצחק נסים זצ"ל

יתקיים ערב עיון לזכרו
ביום ראשון, ז' מנחם אב תשע"ז
30/7/17
בשעות 19:00–21:00
ב"יד הרב נסים" – ז'בוטינסקי 44,
ירושלים

התכנסות ותפילת מנחה – 19:00

ישאו דברים:

- מרן הרב הנאון ר' שלמה עמאר –
הראשון לציון, הרב הראשי
לירושלים.
- הרב דוד סתיו – יו"ר רבני "צוהר".
רבה של "שוהם".
- הרב חיים אמסלם – ח"כ לשעבר
ויו"ר תנועת עם-שלם.
- פרופ' אביעד הכהן – דיקן המרכז
האקדמי "שערי מדע ומשפט".

מנחה: הרב יוסף שרעבי –
רבה של גבעת מרדכי.

תפילת ערבית – 20:45

העלייה לקבר למחרת, יום שני, ח' מנחם
אב תשע"ז, 31/7/17, בשעה 08:30
בבוקר.

תחבורה מרחבת "יד הרב נסים", רח'
ז'בוטינסקי 44, להר הזיתים.